

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Kori 1 Johdanto

JOhdantotekstissä on mainittu jokaisen nuoren oikeus harrastukseen. Tämä on hyvä lähtökohta, mutta käytännön toimia tarvitaan lisää, sillä nykyinen harrastamisen Suomen malli painottuu peruskoululaisiin. VANUPOon voisi liittää harrastussetelikokeilun, jossa harrastusseteliä voisi käyttää minkä tahansa harrastuksen maksamiseen. Kokeilun voisi käynnistää toisen asteen ikäluokista. On tarpeen myös toteuttaa kunnollinen arviointi harrastamisen Suomen mallin toiminnasta ja arvioida, tavoittaako malli ilman harrastusta olevat vai tarvitaanko muita aktiivisia toimia ilman harrastusta olevien nuorten tavoittamiseen.

On hyvä, että ohjelmassa on nostettu esiin nuorten itse kokema merkitys, joka harrastuksilla on heidän hyvinvoinnilleen.

Ohjelmassa mainitut prosenttiluvut koskien nuoria, jotka liikkuvat vapaa-ajallaan alla tunnin viikossa, ovat erittäin huolestuttavia. Liikuntaa edistävissä ohjelmissa onkin nostettava nuoret erikseen esiin. On huomattava, että plekät liikuntaseuraharrastukset eivät riitä riittävään liikkumiseen, vaan tunnistettava myös arkiaktiivisuuden lisääminen sekä muut liikkumista harrastukset, kuten esim. kultturiharrastukset (mm. tanssi ja sirkus), ja kuultava myös nuoria kunnallisessa päätöksenteossa, kuten kaavoituksessa ja liikuntapaikkarakentamisessa, jotta liikkumista saadaan edistettyä.

Tavoite 1

Tavoitekohdan 1 haasteena on konkreettisten tavoitteiden puute. Miten mainittuja asioita todella edistetään käytännössä? Mitkä toimet ovat prioriteettejä? Millä resursseilla edistäminen tapahtuu? On syytä kuulla edistämässä myös opettajia, jotka toivovat voivansa keskittyä opettamiseen ja joita monia uhkaa uupuminen jo nykyisen työkuorman alla. Ohjelmassa mainittu yhteistyö

kulttuuritoimijoiden kanssa voi olla yksi keino tuoda lisää aikuisia kouluihin. Tässä on erittäin hyviä mahdollisuuksia, kehittämiseen tarvitaan kuitenkin riittävät resurssit. Taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa toteutetusta yhteistyöstä on hyviä kokemuksia monelta paikkakunnalta, joten on toivottavaa, että tarvittavat resurssit löytyvät.

Kulttuurikasvatussuunnitelmien saaminen nykyistä useampaan kuntaan on hyvä tavoite, joka vahvistaa kulttuurin ja opetuksen välistä yhteistyötä konkreettiseella tasolla. Olisi hyvä asettaa suunnitelmaan konkreettinen tavoite, esimerkiksi että jokaisessa kunnassa on hallituskauden päättyessä kulttuurikasvatussuunnitelma tehtynä. Tämä lisäisi myös nuorten tosiasiallisia mahdollisuuksia päästä taiteen ja kulttuurin pariin, toisin sanoen nuorten yhdenvertaisuutta, sillä kulttuurikasvatussuunnitelmissa toimintaa on viety mm. kouluun, jolloin se tavoittaa koko ikäluokan.

Kiitämme myös kulttuurihyvinvoinnin mainitsemisen osana elintapaohjausta. Kulttuurihyvinvoinnin kautta voidaan tutkitusti edistää yksilön hyvinvointia ja on hyvä laajentaa toimintamalleja kattavasti kaikille hyvinvointialueille ja luoda oma suunnitelmansa nuorten ikäryhmälle.

Liikuntaneuvonnassa on hyvä tunnistaa myös liikunnalliset kultturiharrastukset yhtenä liikunnallisen aktiivisuuden muotona, sillä kilpailuun preustuva urheilu ei välttämättä innosta kaikkia nuoria liikkumaan.

Tavoite 2

Kiitämme aistivammaisten nuorten nostamisesta esiin, mutta korostamme, että myös muut vammaisryhmät tulee ottaa huomioon harrastamisen saavutettavuutta kehitettäessä. Lisäksi olisi hyvä kiinnittää huomioita siihen, miten voidaan edistää kielivähemmistöihin kuuluvien nuorten harrastamista.

Etsivä harrastustyö ja etsivä kulttuurinen harrastustyö ovat mainioita nostoja korissa. Molemmat termit olisi kuitenkin syytä määritellä. Toimintamallien laajentaminen jokaiseen kuntaan vaatii kuitenkin todennäköisesti tiedottamisen lisäksi rahallisia panostuksia hallituskauden ajaksi, jotta toimintamallit saadaan kunnolla leviämään ja jotta jokaisessa kunnassa olisi esimerkiksi harrastuskoordinaattori tai muu vastuhenkilö, joka vastaa siitä, että ilman harrastusta olevat nuoret voivat löytää harrastusten pariin.

On hienoa, että ohjelmaan on löydetty teatteriharrastus vaikuttavana harrastusmuotona. Vastaavia näyttöjä on kuitenkin myös monista muista esittävän taiteen (tanssi, sirkus, musiikki) ja kulttuurisen nuorisotyön muodoista saatavilla. Suosittelemme, että taideharrastusten saavutettavuutta parannettaisiin ottamalla taiteen perusopetuksen valtionosuuden piiriin lisää oppilaitoksia, jolloin

taiteen perusopetusta olisi paremmin saatavilla eri puolilla Suomea (alueellinen yhdenvertaisuus) ja eri taiteen aloilla.

Ehdotamme harrastussetelikokeilua, joka edistäisi hallitusohjelman mukaista kirjausta siitä, että jokaisella nuorella on mahdollisuus mieluiseseen harrastukseen. Kokeilun voisi kohdentaa toisen asteen ikäluokkiin, sillä harrastamisen Suomen malli koskee vain peruskouluikäisiä.

Ohjelman kohta ”Vahvistetaan väyliä matalan kynnyksen harrastustoimintaan osallistumisesta kohti pitkäjänteistä, syventävää harrastamista.” tunnistaa oikean asian, mutta kaipaa konkreettisia toimenpiteitä - miten osallistumista vahvistetaan?

Tavoite 3

On hyvä, että ohjelmassa on mainittu ohjaaminen kulttuuri- ja liikuntaharrastuksiin. Esimerkiksi sirkusta on käytetty NEET-nuorien itsetunnon vahvistamisessa, minkä jälkeen osallistujien on ollut helpompi osallistua esim. kuntouttavaan työtoimintaan.

Kokonaisuudessaan tavoitekohta kaipaa lisää konkretiaa, nyt teksti jää yleisluonteiseksi toivomiseksi.

Lastensuojelun kehittäminen on tärkeää, mutta lisäksi vaadittaisiin vahvaa panostusta ongelmien ennaltaehkäisemiseen, ennen kuin syntyy tarve lastensuojelulle. Esim. perheiden tukemisen keinot jäävät epämääräiseksi. Huolena on myös lapsiperheköyhyyden lisääntyminen, toimeentulo-ongelmat ja mielenterveysongelmien kasvu. Poikkihallinnollista yhteistyötä olisi syytä vahvistaa ja muistaa lapsi- ja nuorivaikutusten arvioinnit poliittisia päätöksiä tehtäessä.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Kiitämme siitä, että ohjelmassa on tunnistettu kulttuurin mahdollisuus tukea nuorten hyvinvointia.

Terapiatakuu on erinomainen keino mielenterveyden edistämiseen. Sen lisäksi on kiinnitettävä huomiota rakenteellisiin tekijöihin, jotka aiheuttavat nuorille ahdistusta ja masennusta - näitä ovat muun muassa toimeentuloon liittyvät ongelmat. Myös liikkumisen merkitys mielenterveyden ylläpitämisessä on syytä tunnistaa.

Nuorten päihdehuoltoon on myös syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Monia nuoria ahdistaa ilmastokriisi, mihin auttaa kaikkien eniten aktiivinen, päästöjä vähentävä ilmastopoliittikka. Nuorten ilmastoahdistusta ei tule käsitellä vähätellen tunteena, vaan puuttua päästöihin ja ottaa nuoret myös mukaan ilmastopoliittiseen päätöksentekoon.

Tavoite 5

Upea, että ohjelmassa on tunnistettu kultturiharrastusten merkitys mielenterveyden edistämisessä.

Hyvä tavoite voisi olla myös harrastustoiminnan saavutettavuuden lisääminen mm. maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Ohjelman valmisteluun liittyvissä nuorten kuulemisissa ilmastonmuutos nousi yhdeksi tärkeimmistä ratkaistavista haasteista. Nuoria on syytä kuulla tässä asiassa ja toteuttaa aktiivista ilmastopoliittikkaa päästöjen vähentämiseksi niin kansallisella, EU:n kuin kansainväliselläkin tasolla. Ilmastokriisi vaikuttaa keskeisesti nuorten tulevaisuususkoon. Tarvitaan myös konkreettisia tapoja, joilla nuoret voivat päästä vaikuttamaan.

Tavoite 8

Ohjelmakohdassa mainitaan nuorten kulttuuriperinnön dokumentointi, mikä on hieno tavoite. Tavoitteen toteutuminen epäilemättä vaatii lisäresursseja muistiorganisaatioille, jotta ne pystyisivät tehtävä suorittamiseen. Tavoitteen edistäminen on kannustettavaa.

Kannatamme myös seuraavaa kahta kirjausta:

"Hyödynnetään nykyistä enemmän ja laaja-alaisessa yhteistyössä taiteen ja kulttuurin sekä liikuntatoiminnan mahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisten nuorten integroimisessa osaksi yhteiskuntaa." ja

"Sovitetaan yhteen VANUPO:n, Suomi liikkeelle –ohjelman ja valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon nuoria koskevat toimet."

Myös korin 3 toimissa on syytä muistaa nuorisovaikutusten arviointi osana päätöksen tekoa ja poikkihallinnollisen yhteistyön keinona.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Osio jää valitettavasti epäkonkreettiseksi ja epäselväksi. Yhdenvertaisuuden edistämisen voisi nostaa merkittävämpään rooliin.

Painopisteet nuorisotalon valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Jää epäselväksi, mitkä painopisteet ovat ja miksi niiden kehittäminen juuri osaamiskeskusmallin kautta olisi hyödyllistä. Toimivia nuorisotyön menetelmiä on jo runsaasti ja on vaikea nähdä, miksi niitä kannattaisi kehittää osaamiskeskuksen kautta. Hyödyllisempää olisi pysyvän rahoituksen saaminen toimivien mallien toteuttamiseen ja levittämiseen, toisaalta paikallista kehittämistyötä voidaan tehdä kohdennetumpien kehittämishankkeiden kautta. Kysymykseksi nouseekin, onko tarpeen uudistaa nuorisolakia osaamiskeskusten osalta ja kohdentaa rahoitus mieluummin pysyväluonteiseen toimintaan ja hankeavustuksilla toteutettaviin kehittämishankkeisiin, joka ei ole sidottu osaamiskeskusmuotoon.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Nuoret ja ilmastonmuutos -kohta on valitettavan ristiriitainen: toisaalta todetaan, että "Nuorten selkeä viesti päättäjille on siirtyä puheista konkreettisiin toimenpiteisiin ilmastonmuutoksen ja luontokadon pysäyttämiseksi", mutta toisaalta vähätellään nuorten ilmastoahdistusta ehdottamalla, että tieto vähentäisi tuskaa. Painopisteen on ehdottomasti oltava konkreettisisissa toimenpiteissä ilmastonmuutoksen hidastamiseksi. Nuorilla on tarjottava mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastopolitiikkaan, kuten ohjelmassa todetaankin.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Ohjelman johdanto-osuudessa tunnustetaan nuoruus omana, tärkeänä elämänvaiheenaan. Tämä on tärkeä lähtökohta ohjelmalle. Kokonaisuudessaan ohjelma kuitenkin jää hajanaiseksi. Konkretialle sekä tavoitteiden että mittareiden suhteen olisi tarvetta. VANUPO tässä muodossaan ei vastaa hallitusohjelman tavoitetta laajasta poikkihallinnollisesta ohjelmasta. Kiitämme poikkihallinnollisuuden tarpeen tunnistamisesta. Konkreettisena ehdotuksena esitämme, että ohjelmaan liitetään tavoite lapsi- ja nuoriarviointien liittämistä osaksi kaikkea poliittista päätöksentekoa, mukaan lukien talouspolitiikka. Tämä edistäisi nuorten asemaa. Tavoitteen edistäminen olisi myös valtionhallinnon ja poliittisten päättäjien omissa käsissä.

Ohjelman valmistelun osalta kerrotaan, että kuulemisissa muun muassa yhdenvertaisuus oli noussut tärkeäksi edistettäväksi teemaksi. Onkin valitettavaa, että yhdenvertaisuuden edistäminen ei näy kunnianhimoisena, läpileikkaavana teemana ohjelmassa. Ehdotamme, että yhdenvertaisuus nostetaan ohjelman keskiöön ja laaditaan konkreettinen suunnitelma nuorten yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Ohjelmassa todetaan positiivisena seikkana nuorten itsemurhien vähentyminen. Sen sijaan huolestuttava nuorten huumekuolemien määrän nousu jää mainitsematta. Nuorten päihdeongelmien ehkäisyyn tuleekin kiinnittää tulevana vuosina erityistä huomiota. Ohjelmassa on laajalti tunnustettu kulttuurihyvinvoinnin keinot nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Kaikkien muiden tarvittavien keinojen lisäksi myös kulttuurihyvinvointipalveluita voidaan käyttää päihteistä irtautumisessa, tästä on hyviä kokemuksia mm. Pirkanmaalla sirkustoimijoiden ja päihdekuntoutujia tukevien toimijoiden yhteistyöstä. Keskeisenä haasteena on toistaiseksi ollut pysyvän rahoituksen löytäminen toiminnalle.

Toimeentuloon liittyvät kysymyksiä ei tulo ohittaa VANUPOssa, kuten nyt on tehty. Lapsi- ja nuoriarvioinnit tulee aina tehdä myös toimeentuloon liittyvissä päätöksissä. Kiitämme harrastusten merkityksen tunnistamisesta ohjelmassa, mutta painotamme, että toimeentulokysymykset vaikuttavat myös nuorten mahdollisuuksiin harrastaa sekä tutkimustiedon perusteella myös mielenterveyteen. Toimeentuloa ei siis voi irrottaa nuorten hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä. Poikkihallinnollinen kehittäminen on tässäkin avainasemassa.

Lehtipuu Evianna
Suomen Nuorisosirkusliitto ry